

AFSCHEID VAN EEN TRADITIE

De havo-vwo geschiedenisexamens van 2014

Voor de laatste maal maakten havo- en vwo-leerlingen een examen met twee thema's.

Volgend jaar start een nieuwe examentraditie. Maar eerst kijken we terug op het examen van dit jaar.

De reacties liepen zoals gebruikelijk sterk uiteen.

Anvankelijk beoordeelden de docenten zowel de havo- als vwo-examens als 'goed te doen', maar tijdens het nakijken veranderde hun mening. Veel vragen bleken door hun leerlingen slechter gemaakt dan zij hadden gedacht. De kandidaten vonden het examen over het algemeen lang, en daardoor moeilijk. In de quickscans komt dit tot uiting in de waardering: het havo-examen kreeg een onvoldoende (4,9) van de docenten. Meer dan de helft (63%) van de havo-docenten beoordeelde het examen als te lang. Het vwo-examen werd door minder docenten te lang gevonden (49%) en daar werd het niveau als meer adequaat beoordeeld. In de quickscan kreeg dit examen van de docenten dan ook een voldoende: een 6,4. De pilotexamens kregen een waardering daartussenin: pilot havo een 5,5 (59% vond het te lang) en pilot vwo een 6,6 (89% van de docenten vond het examen te lang).

VEEL PUNTEN IN LAATSTE VRAGEN

De lengte van het examen was dit jaar dus een probleem. Veel docenten merkten op dat dertig vragen voor havisten te veel is, wat verergerd werd doordat de laatste vragen veel punten opleverden. Ook de vwo'ers vonden het examen lang. Op de leerlingenfora werd geklaagd over 'lamme armen' (van het schrijven) en het grote aantal blaadjes dat volgeschreven was. Veel kandidaten schrijven te veel op uit onzekerheid, als toetstrucje ('herhaal altijd eerst de vraag in je antwoord'), of omdat kort en bondig formuleren niet lijkt te passen bij de vraagstelling. Veel vragen bij geschiedenis zijn leg-uit-vragen, die een lang antwoord vereisen. Geen eindeloos lang antwoord, want de leg-uit-vragen in het examen moeten beantwoord kunnen worden in twee stappen, niet meer. De aanwijzing op het examenvoorblad ('Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.') is bedoeld om de kandidaten te beschermen tegen

een te uitgebreide beantwoording. Er zou hiermee, net als indertijd met de opstelvragen, bij de eigen toetsen kunnen worden geoefend, bijvoorbeeld door bij het nakijken de overbodige delen van het antwoord door te strepen.

CENTRALE BESPREKING

De centrale bespreking van de VGN-regiovoorzitters kwam tot dezelfde conclusies. 'Over het havo-examen: te groot aantal vragen, antwoordmodel/vraag matcht bij sommige vragen niet, vrij veel lastige vragen. Veel dwarsverbindingen. Vragen weinig discriminerend. VS: weinig over federale overheid/deelstaten. (...) Geconstateerd wordt dat veel havisten beschikken over te weinig feitenkennis dan wel de complexiteit van een aantal vragen niet aankunnen.' En over het vwo-examen: 'Niveau vergelijkbaar met vorig jaar en dus oké. Goed corrigeerbaar. Lang en toch weinig spreiding van vaardigheden. Veel 4-punt vragen bij de VS, waar de vragen dat inhoudelijk nauwelijks billijken. Bij de verklarende teksten bij de prenten (vr. 15 en 18) wordt selectief gewinkeld: alleen de zaken die de vragenmakers willen gebruiken worden uitgelegd. ►

Stefan Boom is toetsdeskundige voor de havo-vwo geschiedenisexamens bij Cito. De auteur dankt Huub Kurstjens en Niek Nelissen voor hun opbouwende commentaren.

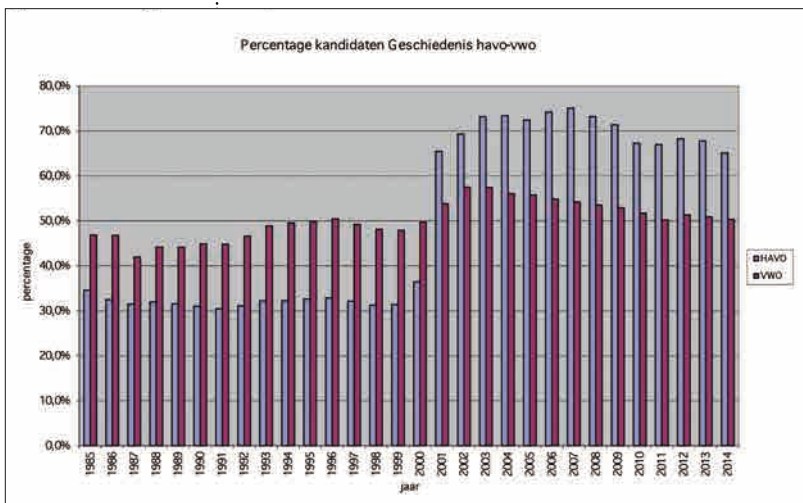
Met foto's zijn verschillen in interpretatie goed te toetsen (uit vwo-1).

Leerlingen zien ook andere beeldelementen. In het correctievoorschrift staan essentiële onderdelen van het antwoord soms tussen haakjes.'

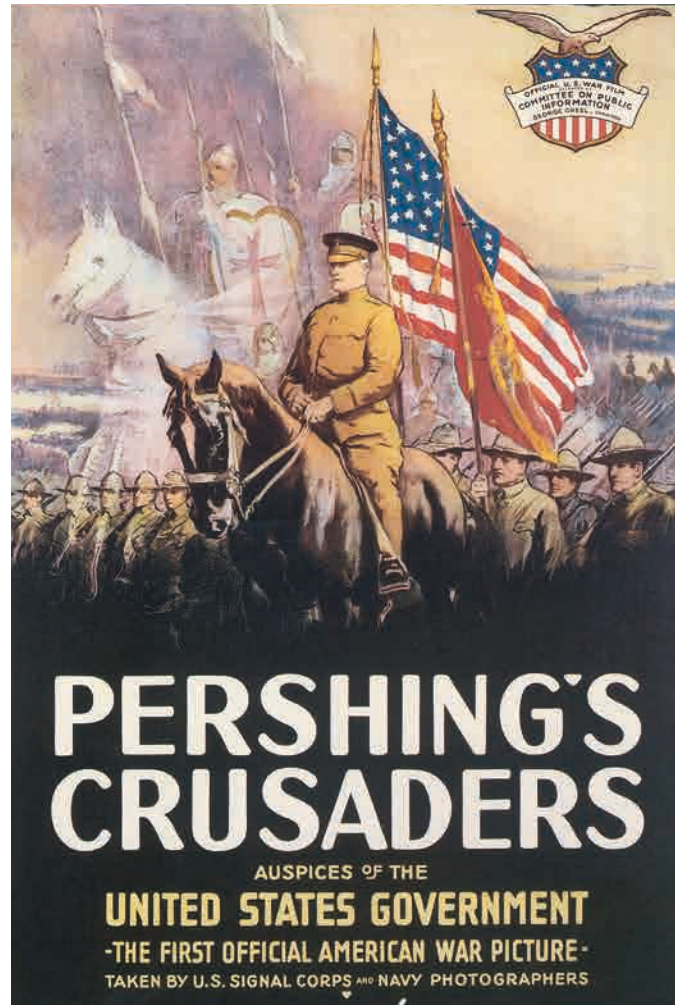
In een commentaar op het VGN-forum werd verzucht: 'Wie is toch die historicus?' In het vwo-examen bleek de vraagvorm waarin een (soms imaginaire) historicus wordt opgevoerd die een bepaalde stelling poneert een viertal keer voor te komen. Dat is inderdaad wel wat veel...

Net als vorig jaar werd er over de Verenigde Staten opgemerkt dat er weinig vragen over de New Deal werden gesteld. Maar de New Deal komt in de stofomschrijving nauwelijks voor. Wellicht is dat een omissie en wordt er in de katernen en in de lessen over het algemeen meer aandacht aan besteed dan de stofomschrijving rechtvaardigt, maar dat kan niet in het examen terugkomen. Daardoor zou de inhoudsvaliditeit van het examen verminderen. In *Kleio 5* (september 2014) zijn de examenmakers al ingegaan op de kritiek van Rik van Lente, in dit artikel doen wij dat niet opnieuw. De landelijke pers besteedde dit jaar tamelijk weinig aandacht aan de geschiedenisexamens. In *de Volkskrant* kreeg geschiedenis een plaatsje in de serie over opvallende vragen. Er waren dit jaar geen BN'ers die commentaar leverden of hun examenervaring met het Nederlandse volk deelden. Gelukkig bleven ons dit jaar frauduleuze toestanden bespaard.

DE KEUZE VOOR GESCHIEDENIS

De keuze voor het vak op havo en vwo is de laatste jaren licht teruggelopen. In 1998-1999 werd de Tweede Fase ingevoerd met geschiedenis als verplicht vak in twee profielen. Vanaf 2001 werd dit zichtbaar in de keuzecijfers. Op het vwo koos vóór 2001 gemiddeld ongeveer 45% geschiedenis, op havo ongeveer 32%. Na 2001 heeft ongeveer 55% van de vwo'ers en meer dan 70% van de havisten geschiedenis. Op beide schooltypen neemt het aantal kandidaten iets af, wat samenvalt met een stijging van de keuze voor de NT- en NG-profielen. Op veel scholen is het niet mogelijk geschiedenis te kiezen in de vrije ruimte.

DE MOEILIKSTE VRAGEN

De moeilijkste vraag in het havo-examen bleek vraag 11, de volgordevraag bij de Republiek. De moeilijkste vraag in het vwo-examen was 13, een vraag over de Franse koningen Hendrik IV en Lodewijk XIV over hun relaties tot de Republiek. Vraag 23 was in het havo-examen de meest discriminerende vraag; deze overlapvraag is het best gemaakt door de vaardigste havisten. In deze vraag werd gevraagd de *Lend Lease Act* en de voor- en tegenstand daarvan te analyseren. Voor veel havisten bleek dat moeilijk te zijn.

Opmerkelijk was de lage score bij de vraag over het Amerikaanse propaganda-affiche (vraag 19 in het havo-examen). Het begrip 'kruisvaarder' had in de jaren van de Eerste Wereldoorlog een positieve lading. Kruisvaarders streden voor de christelijke beschaving. Die connotatie heeft dat begrip in de eenentwintigste eeuw blijkbaar voor veel jongeren niet meer: kruisvaarders zijn gewelddadige fanatici, onverdraagzame voerders van een heilige oorlog. Veel havisten herkenden daarom de positieve lading niet die de makers van het affiche in de prent legden. Hierdoor werd de vraag voor hen veel moeilijker dan de examenmakers beoogden.

PILOTEXAMENS

Dit was het laatste jaar met pilotexamens. Vanaf 2006 voor havo en vanaf 2010 voor vwo is het examenprogramma van de Commissie Historische en Maatschappelijke Vorming (CHMV, de commissie-De Rooy) centraal getoetst. Het pilot-examen van 2014 vormde een overgang: er werden twee historische contexten (Duitsland en Koude Oorlog) opgenomen. Het aantal pilotscholen is dit jaar uitgebreid van acht naar circa dertig. De resultaten van dit laatste pilotexamen leverde geen verrassingen op. Het havo-pilotexamen had een redelijk niveau. Het vwo-examen bleek, ondanks de contexten, nog te gemakkelijk.

'NA 41 JAAR KOMT ER EEN EINDE AAN DE TWEE WISSELENDE ONDERWERPEN MET HUN EIGEN STOFOMSCHRIJVING'

Een belangrijke opbrengst van de pilotexamens is, dat er een groot aantal oefenvragen beschikbaar gekomen is. Veel docenten maken daar gebruik van in hun eigen toetsen. Het laatste pilotexamen levert oefenmateriaal op voor twee van de historische contexten die vanaf 2015 in het examen getoetst worden.

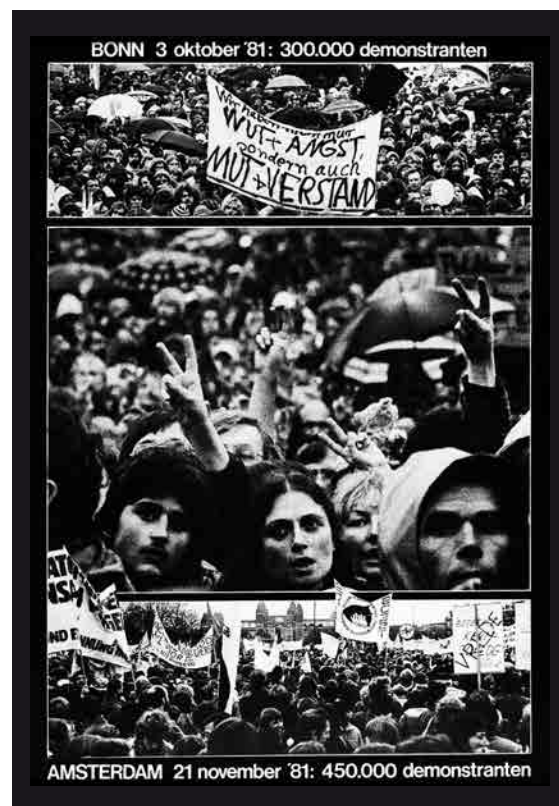
Dit examenjaar was ook het laatste volgens het systeem van de twee wisselende thema's. De 'tijdelijke maatregel' na invoering van het CHMV-programma is vervallen. Hierdoor was in 2014 de afname van de pilotexamens voor het laatst en is in 2015 de afname van de examens op grond van de nieuwe syllabus. Door de afschaffing van de 'tijdelijke maatregel' komt na 41 jaar een eind aan de traditie van de twee wisselende onderwerpen met hun eigen stofomschrijving. Vanaf 1973 is de CEGES begonnen met stofomschrijvingen van twee onderwerpen, later (vanaf 1982, het moment dat het centraal schriftelijk ook voor geschiedenis verplicht werd), overgenomen door de CEVO. De

TIA

Cito publiceert vanaf dit jaar bij elk afgenomen openbaar examen naast de opgaven en het correctievoorschrift ook de TIA, de toets- en itemanalyse. Zie <http://tiny.cc/K6TIA> en klik links op havo of vwo.

Deze getallen geven voor elk examen de toetstechnische gegevens, uitgesplitst in subtoetsen. Naast de groepsrapportages van WOLF leveren deze gegevens elke docent veel handvatten om de eigen resultaten te analyseren. Er kan nu worden gezien of een examen vraag moeilijk (met een p-waarde lager dan 40) of makkelijk (met een p-waarde hoger dan 70) is. In de toetstechnische begrippenlijst staat een uitleg van de gebruikte begrippen. Zie <http://tiny.cc/K6TTB>.

Rechts: In de pilot-examens komen veel verschillende onderwerpen aan bod. Linksonder: Spotprenten blijken ook in de pilotexamens moeilijke opgaven (uit havo-p1).

aanvankelijk summiere stofomschrijvingen werden uitgebreider na de voorstellen van de WIEG, zodat vanaf 1990 de examens gebaseerd werden op stofomschrijvingen met uitgewerkte hoofd- en deelvragen van de twee thema's. In totaal zijn er in al deze jaren vijftig verschillende onderwerpen de revue gepasseerd. Tot 1993 stamden die uit de periode na 1917, vanaf 1994 kon een onderwerp ook vóór 1917 vallen. Ongeveer de helft van de thema's ging over Nederland, de andere helft varieerde van China, de Verenigde Staten, de Sovjet-Unie, Duitsland tot India, Algerije en Lancashire. In één thema (Europa en de buitenwereld, in 1998-1999) is een middeleeuws onderwerp aan bod gekomen. Vanaf 2015 combineert het examen de negenveertig kenmerkende aspecten van de tien tijdvakken met drie (havo) of vier (vwo) historische contexten. Er ontstaat dan een nieuwe examentraditie. ■